

Verneområdestyret
Setesdal Vesthei,
Ryfylkeheiane og
Frafjordheiane

Postadresse
Postboks 504
4804 ARENDAL

Besøksadresse
Setesdalsvegen 3273, Rysstad
Sandsvegen 122, Sand
Kommunehuset, Tonstad

Kontakt
Sentralbord: +47 37 01 75 00
Direkte: +47
sfagpost@statsforvalteren.no
<https://www.nasjonalparkstyre.no/svr>

NORGES VASSDRAGS- OG ENERGIDIREKTORAT (NVE)
Postboks 5091 Majorstua
0301 OSLO

Saksbehandlar Alf Odden

Vår ref. 2024/4964-0 432.2

Dykkar ref.

Dato 25.02.2025

Uttale til Lyse Kraft sitt revisjonsdokument for Røldal Suldal kraftverk

Verneområdestyret for SVR handsama i møte 19.02.2025 uttalen til Lyse Kraft sitt revisjonsdokument for Røldal Suldal kraftverk.

Uttalen består av verneområdestyret sitt vedtak, samt verneområdeforvaltar sitt saksframlegg som inneheld meir detaljerte innspel til revisjonsdokumentet.

Verneområdestyret sitt vedtak var eistemmgig.

Med helsing

Alf Odden
Verneområdeforvaltar

Dokumentet er elektronisk godkjent

Vedtak

Verneområdestyret for SVR viser til Lyse Kraft sitt revisjonsdokument med vedlegg. Det visast og til Suldal og Ullensvang kommunar sitt kravdokument frå 18.10.2019.

Verneområdestyret vil i hovudsak ta føre seg tiltak som omfattar verna areal i Holmavassåno biotopvernområde, Kvanndalen landskapsvernområde, Setesdal Vesthei-Ryfylkeheiane landskapsvernområde og Dyraheio landskapsvernområde, kor Verneområdestyret for SVR har forvaltningsmynde.

Det må leggst avgjerande vekt på at den samla belastninga på Setesdal Ryfylke villreinområde frå før er svært stor. Dette gjeld særleg inngrep frå tidlegare kraftutbygging. I klassifiseringa etter kvalitetsnormen fekk villreinområde status som «ikkje godkjent» og villreinstamma slit med tilveksten. Dette skulle tilsei at det er svært viktig å få gjennomført avbøtande tiltak gjennom vilkårsrevisjonen.

Verneområdestyret for SVR vil be om at Lyse Kraft blir pålagt å gjennomføre fleire avbøtande tiltak som vil forbetre miljøtilstanden i dei aktuelle verneområda.

Dette dreiar seg om:

- Strengare bomregime på, eventuelt tilbakeføring av, anleggsvegen Sandvatnet-Holmavatnet
- Endring av reguleringsregimet for Isvatnet
- Etablering av villreintersklar i Holmavassåno
- Innbetaling til villreinfond

Det visast til saksframlegget for ei nærare beskriving av desse tiltaka. Det visast og til verneområdestyrets uttale til Lyse Kraft sin konsesjonssøknad for ei nærare beskriving av samla belastning og konsekvensar for landskap, villrein og friluftsliv.

I revisjonsdokumentet legg Lyse Kraft opp til å imøtekomme mange av dei framsette krava som omfattar verna areal, ved å gjennomføre eit større opprustings- og utvidingsprosjekt for Røldal-Suldal kraftverk. Verneområdestyret vil gjere merksam på gjennomføringa av opprustings- og utvidingsprosjektet vil ha større negative konsekvensar for verneområda enn det dei avbøtande tiltaka kan rette opp.

Verneområdestyret for SVR vil derfor be om at Lyse Kraft, gjennom vilkårsrevisjonen, blir pålagt å gjennomføre nemnte avbøtande miljøtiltak, sjølv om det ikkje blir gitt konsesjon til opprusting- og utviding av Røldal Suldal kraftverk. Hovudføremålet med vilkårsrevisjonane er å betre miljøtilstanden i reguleringsområde, og verneområdestyret kan derfor ikkje godta ei løysing som i sum vil ha ein negativ innverknad på verneområda som verneområdestyret er sett til å forvalte.

Saksframlegg

Saksopplysninger

I denne saka skal verneområdestyret uttale seg til Lyse Kraft sitt revisjonsdokument. Vedtaket må sjåast i samanheng med verneområdestyrets uttale til konsesjonssøknaden som og blir handsama i dette styremøte og handsaming av søknaden om dispensasjon frå verneforskriftene som vert handsama i eit seinare møte.

Det er gjort ein del endringar i både framlegget til vedtak og sjølv saksutgreiinga samanlikna med saksframlegget til Styresak 34/24 sist gong saka var oppe.

Bakgrunn for uttalen

Alle dokument i saka, inkludert uttaler frå andre partar kan lesast her på lenka til NVE sine nettsider:

<https://www.nve.no/konsesjon/konsesjonssaker/konsesjonssak?id=9236&type=V-1>

For å førebu ein forventa vilkårsrevisjon sette Hydro i 2018, i samarbeid med Ullensvang (den gong Odda kommune) og Suldal kommunar, i gang utgreiingar for å etablere eit kunnskapsgrunnlag knytt til vasskraftdrifta ved Røldal Suldal kraftverka (RSK). I brev frå 18.10.2019 fremja Suldal og Ullensvang kommunar krav om revisjon av konsesjonsvilkåra for RSK. NVE opna revisjonssak 17.03.2022. I kravet frå kommunane vart det i tillegg bedt om at RSK, samstundes med revisjon av konsesjon, ser på mogleg opprusting og utviding av anlegga.

Rammer for revisjonsprosessen

I 2012 kom Olje- og Energidepartementet (OED) med retningslinjene: *Retningslinjer for revisjon av konsesjonsvilkår for vassdragsreguleringer*. Her blir dei overordna rammene for saksgang, prioriteringar og avvegingar i revisjonssaker fastlagt.

I følge retningslinjene vil hovudføremålet med revisjonane være å betre miljøforholda i regulerte vassdrag, men det blir understreka at miljøforbetringane må vegast opp mot kraftproduksjonen som er føremålet med konsesjonen. Føremålet med revisjonane vil og være å modernisere konsesjonsvilkåra.

Det blir understreka at revisjonen berre omfattar vilkåra og ikkje sjølv konsesjonen (som til dømes HRV, LRV og overføringar), og at privatrettslege tilhøve ikkje omfattast av revisjonen. Opprusting og utviding av eksisterande vasskraftanlegg (O/U prosjekt) vil og bli vurdert i revisjonane.

Andre relevante revisjonsprosessar

Det er for tida pågåande prosessar for tre vilkårsrevisjonar som påverkar verneområda i SVR. I tillegg fastsette Olje- og Energidepartementet (OED) ny konsesjon for Sira-Kvina reguleringane 27.01.2023. For Ulla-Førre og Øvre-Otra reguleringane har revisjonsdokumenta vore på høyring og saka er til behandling i NVE.

Det er og komme fleire signal om at både NVE, og kanskje særleg OED, legg opp til at nærliggande revisjonar vil bli sett i samanheng. Dette er særleg aktuelt for revisjonar som omfattar område med villrein. I fleire vilkårsrevisjonar har kraftselskapa og blitt pålagt å betale ein eingongssum til eit villreinfond for heile villreinområde. I Sira-Kvina revisjonen vart denne summen sett til 13.4 millionar. Dette villreinfondet skal finansiere nødvendige utgreiingar og konkrete avbøtande villreintiltak.

Fonda skal forvaltast av ei eigen styringsgruppe beståande av NVE, miljøforvaltninga, regulantane, kommunane og eventuelt andre bidragsytarar. NVE har fått i oppdrag å samarbeide med Miljødirektoratet om å utarbeide utkast til mandat, som skal godkjennast av departementet.

Saksførebuing frå forvaltningssekretariatet

Verneområdeforvaltar har hatt regelmessig kontakt med Suldal kommune og grunneigarar i denne delen av verneområde. Verneområdeforvaltar har og mottatt innspel frå grunneigarane gjennom møte i tilsynsutvalet for verneområda i Suldal.

Da Suldal kommune i brev frå 05.07.2017 ba om innspel til kommunane sitt kravdokument til den kommande revisjonen, leverte SVR 23.10.2017, ein administrativ uttale som inneheldt desse forslaga til desse konkrete avbøtande tiltaka i verna areal:

- Strengare bomregime på anleggsvegen Sandvatnet-Holmavatnet
- Endra manøvrering av Isvatnet
- Etablering av villreintersklar i Holmavassåno
- Sikring av farbar is i Kvanndalsmagasinet
- Utbetring og omlegging av kløvveg langs Kvanndalsmagasinet

Vurdering

I revisjonsdokumentet legg Lyse Kraft opp til å imøtekomme mange av dei framsette krava som omfattar verna areal. Til saman vil desse tiltaka ha ein stor positiv innverknad på verneverdiane. Problemet er berre at Lyse Kraft koplar gjennomføringa av dei avbøtande tiltaka opp til opprustings- og utvidingsprosjekt som har større negative konsekvensar for verneområda enn det dei avbøtande tiltaka kan rette opp.

Lyse Kraft må derfor gjennom vilkårsrevisjonen bli pålagt å gjennomføre avbøtande tiltak, sjølv om det ikkje blir gitt konsesjon til opprusting- og utviding av Røldal Suldal kraftverk. Hovudføremålet med vilkårsrevisjonane er å betre miljøtilhøva i regulerte vassdrag, og ein kan derfor ikkje godta ei løysing som i sum vil ha negativ ein innverknad på verneområda som verneområdestyret er sett til å forvalte.

Verneområdestyret for SVR spel derfor inn desse forslaga om konkrete avbøtande tiltak:

1. Tilbakeføring eller strengare bomregime på anleggsvegen Sandvatnet-Holmavatnet

Anleggsvegen frå Sandvatnet til Holmavatnet er 8 km lang, 4.5 km går gjennom Dyraheio landskapsvernområde og 3.5 km går gjennom Holmavassåno biotopvernområde. Veggen har eit relativt strengt bomregime der det i hovudsak er grunneigarane og kraftselskapet som har tilgang.

Motorferdsla på anleggsvegen vart kartlagt i 2019 og 2024. Her kom det fram at motorferdsla på veggen er svært avgrensa, men eit snitt på 4-5 passeringar i døgnet den tida veggen var open (juli-

oktober). Med tanke på at det utover nokre bukkar er svært lite villrein i område nær anleggsvegen på sommaren og hausten, blir veggen vurdert til å ha avgrensa påverknad på villreinen. Unnataket er ein årvisst beitetrekk frå simler ned Sandvassbrekka eit døgn i perioden 15. juni – 15. juli. Det blir vurdert som samsynleg at dette beitetrekket bli avbrote etter kort tid på grunn av forstyrringar frå anleggsvegen. Anleggsvegen vil og til ein viss grad generere ferdsel vidare inn i verneområda både til fots og med båt over Holmavatnet.

Anleggsvegen utgjer og eit markert inngrep i landskapet i Dyraheio landskapsvernområde og Holmavassåno biotopvernområde.

Lyse Kraft omtaler i dispensasjonssøknaden at det kan bli aktuelt å tilbakeføre lange anleggsvegen som eit naturrestaureringstiltak. Dette vart og gjentatt på felles synfaringa med verneområdestyret 03.09.2024. Ei tilbakeføring vil ta bort all forstyrring av villreinen ut frå veggen og ha positiv innverknad på verneverdiane knyt til landskapet i dei to verneområda. Ei tilbakeføring av anleggsvegen blir derfor vurdert som eit tiltak som vil fremme verneverdiane i Dyraheio landskapsvernområde og Holmavassåno biotopvernområde.

Verneområdestyret for SVR vil derfor spele inn at Lyse Kraft bør bli pålagt å tilbakeføre 8 km av anleggsvegen frå eksisterande bom.

Om anleggsvegen ikkje blir tilbakeført vil verneområdestyret for SVR spele inn at Lyse kraft bør bli pålagt å halde anleggsvegen stengt fram til 15. juli. I tillegg til at bommen flyttast 2 km lengre vest. Begge desse tiltaka vil redusere forstyrringa av simlene under det nemnte beitetrekket i månadsskiftet juni/juli.

Strengare bomregime og flytting av bommen inngår både i kommunanes kravdokument og i Statsforvalteren i Agder sitt framlegg til tiltaksplan for villreinområde.

2. Endra manøvrering av Isvatnet

Isvatnet drenerte opphavleg mot Kvanndalen, men er nå snudd og renn ut Tverrå. Isvatnet har ei reguleringshøgde på 10 m (1285-1295). Reguleringa har negativ innverknad på landskapet, og levetilhøva for botndyr og fisk. Ved Djupetjørna er det ein utløpstunell for vatnet frå Isvatnet. Tverrå har auka vassføring på grunn av at Isvatnet er tilført nedbørsfeltet. Dette gjeld særleg ein to månadars periode om vinteren når Isvatnet vintertappast. Denne tappinga har medført erosjonsskadar ved innløpet til Litlavatnet.

Om Isvatnet får ein stabil vasstand på kote 1294 vil dette være positivt for verneverdiane knyt til landskap og naturmangfald i Kvanndalen landskapsvernområde. Utan ei synleg reguleringszone vil landskapsrommet framstå som nærast urørt, og levetilhøva for plantar, botndyr og fisk vil bli forbetra. Bortfall av vintertappinga til Tverrå vil og være positivt. Det vil ikkje oppstå nye erosjonsskadar i Litlevassbotn, og istilhøva vil bli betre både på sjølve Isvatnet og over Tverrå mellom Djupetjørna og Litlavatnet. Dette området har marginal bruk av både folk og villrein om vinteren, men tiltaket vil uansett være positivt.

Verneområdestyret for SVR vil derfor spele inn at konsesjonen bør endrast slik at Isvatnet får fast vasstand på kote 1294 og «naturleg» avrenning til Tverrå. Om konsesjonen ikkje blir endra, vil ein spele inn at Lyse Kraft må påleggast å gjennomføre vintertappinga av Isvatnet over ein lengre

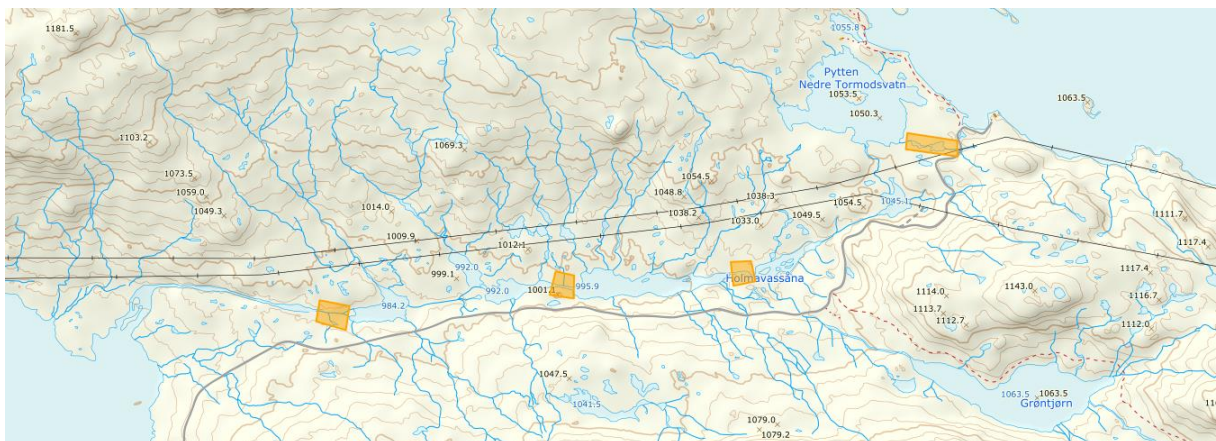
tidsperiode enn i dag. På denne måten kan i alle fall nye erosjonsskadar i Litlevassbotn truleg avverjast. I revisjonsdokumentet opplyser og Lyse kraft at dei er positive til ei slik løysing.

Dei avbøtande tiltaka ved isvatnet inngår i kommunanes kravdokument.

3. Etablering av villreintersklar over Holmavassåno

Som ein konsekvens av Røldal-Suldal reguleringane er vintervassføringa i Holmavassåno sterkt auka. Både ope vatn og stadvis bratte snøkantane langs breidda, gjer elva vanskeleg å krysse for både folk og dyr store delar av vinteren.

Den vinteropne Holmavassåno utgjer eit vandringshinder for villreinen. For perioden 2006-2024 er berre registrert 4 kryssingar av GPS-merka dyr. På grunnlag av GPS-data frå www.dyreposisjoner.no har SVR og identifisert 9 GPS-merka dyr til saman truleg har gjort 18 forsøk på å krysse Holmavassåno utan å lykkast. Det relativt avgrensa talet på kryssingsforsøk blir vurdert til å henge nær saman med at Gravetjørnnuten er eit svært godt vinterbeiteområde, mens vinterbeita rett på søraustsida av Holmavassåno er av langt dårlegare kvalitet.

Aktuelle plasseringar av villreintersklar over Holmavassåno

Ved å etablere ein eller fleire tersklar over Holmavassåno vil det bli enklare for både villrein og folk å krysse den vinteropne elva. Om villreinen lettare kan krysse Holmavassåno vil dette være positivt for verneverdiane i Holmavassåno biotopvernområde, og gjere at dyra fritt kan trekke der dei vil i vinterbeiteområda rundt Holmavatnet. Tersklane bør plasserast der kor dyra forsøker å krysse i dag. Områda ved utløpstunellen frå Holmavatnet og den største lona i Holmavassåno ser ut til å være særleg aktuelle. Storleik, utforming og nøyaktig plassering av tersklane må utgreiast grundig og skje i samråd med grunneigar og verneområdeforvaltninga.

Verneområdestyret for SVR vil derfor spele inn at Lyse kraft blir pålagt å utgreie effekten av tersklar i Holmavassåno og å gjennomføre dette tiltaket dersom slike tersklar blir vurdert å ha ønska effekt.

Villreintersklar over Holmavassåno inngår og i kommunanes kravdokument.

4. Innbetaling til villreinfond

Røldal-Suldal reguleringane har medført omfattande ulemper for villreinstamma i område. Viktige beiteområde har blitt demd ned i Holmavatnet og Sandvatnet. I tillegg har vintertrekket over Holmavassåno blitt hindra. Det same gjeld for trekket opp i dei gode beiteområda i Hognsnuten over Sæbyggedalen kor anleggsvegen går.

I tillegg til gjennomføring av dei konkrete avbøtande tiltaka, vil verneområdestyret derfor be om at Lyse Kraft blir pålagt å betale inn til eit villreinfond. Pålegget om innbetaling i Sira-Kvina konsesjonen bør brukast som eit utgangspunkt.

5. Andre krav som er spelt inn til kommunane

Sikring av farbar is på Kvanndalsmagasinet

Isen på Kvanndalsmagasinet har over tid blitt meir uttrygg og vanskeleg og ferdast på både med snøskuter og på ski. Dette har medført at snøskutertransportane til stølane og turisthytta i Kvanndalen har blitt lagt gjennom store delar av Holmavassåno biotopvernområde og Kvanndalen landskapsvernområde. Dette medfører ei auke av motorferdsla i dei to verneområda, og forstyrrar villreinen i eit viktig vinterbeiteområde.

SVR spelte derfor inn til kommunanes kravdokument at Hydro må påleggast å halde vasstanden i Kvanndalsmagasinet stabil ein lengre periode kvar vinter for å sikre farbar is.

Hydro har etter dette inngått ei avtale med grunneigarane om at transportbehovet til stølane blir løyst med bruk av helikopter. Det er derfor ikkje aktuelt å halde fast på kravet om farbar is.

Utbetring og omlegging av kløvveg langs Kvanndalsmagasinet

Etter reguleringa i 1967 vart det etablert ein ny om lag 2 km lang kløvveg på nordsida av Kvanndalsmagasinet. Deler av dette vegen har vist seg og fungere dårleg. Vegen ligg stadvis for høgt i terrenget, noko som medfører fleire unødige bratte parti som er utsett for erosjon og slitasje. Vegen blir og tyngre framkommeleg enn naudsynt.

SVR spelte derfor inn til kommunanes kravdokument at Hydro må påleggast å opparbeide ny trase for om lag 1 km av kløvvegen langs Kvanndalsmagasinet.

Etter dette har Hydro inngått ei avtale med grunneigarane om at transportbehovet til stølane blir løyst med bruk av helikopter. Behovet for kløvvegen er derfor noko redusert. Etter ei synfaring på staden har ein og komme fram til at kløvvegen inneberer eit inngrep ein ikkje ønskjer i verneområde. Det er derfor ikkje aktuelt å halde fast på kravet om utbetring av kløvvegen.